

ESKİ UYGUR TÜRKÇESİNDE NİCELEYEN VE NİCELENEN İLE KURULMUŞ YAPILARDA ÇOKLUK UYUMU *

Ayşe KILIÇ CENGİZ **
Duygu Özge GÜRKAN***

Özet: Uyum, yüklem in kişi ve sayı açısından özne ile uygunluk ve birlik göstermesidir. Türkçede eylemcil uyum ve adıl uyum olmak üzere iki tür uyum bulunur. Bu çalışmanın konusunu ise adıl uyum sınıfına giren sayı kategorisi ile sınırlanmış çokluk uyumu oluşturmaktadır. Bu çalışmada esas olarak Türkçenin tarihi dönemlerinden biri olan Uygur Türkçesindeki dini terminolojide kullanılan niceleyen ve nicelenen arasındaki çokluk uyumundan söz edilecektir. Eski Uygur Türkçesinde, söz konusu uyumu belirleyen çokluk eklerinin bir sıfat tamlaması olma özelliğinin yanında özel ad, saygı, seslenme, beraberlik ve abartma gibi işlevleri de tespit edilmiştir. Eldeki çalışmada, bu işlevlerin yanı sıra Eski Uygur Türkçesindeki dini terminolojiye ait belirlenmiş metinlerdeki çokluk uyumu çerçevesinde asıl ve ikili kullanımlar kategorize edilip betimlenerek konu ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eski Uygur Türkçesi, Türkiye Türkçesi, dini terminoloji, niceleyen, nicelenen, sıfat tamlaması, çokluk uyumu, çokluk eki

Plurality Agreement in Phrase Structures Formed With the Determiner and the Determined Element in Old Uyghur Turkish

Abstract: Agreement refers to the harmony and concord of the verb with the subject in terms of person and number. There are two types of agreements in Turkish including verbal agreement and nominal agreement. The subject of the present study is the plurality agreement limited with the category of number classified under the nominal agreement. The study principally deals with the plurality agreement between the determiner and the determined element used in religious terminology in Old Uyghur Turkish that is one of the historical periods of the Turkish language. Plurality ity suffixes in Old Uyghur Turkish that determine such an agreement have been found to own the nature of adjective clause as well as the functions of proper noun, respect, addressing, solidarity and exaggeration. The study attempts to categorize and describe the basic and dual uses within the framework of the plurality

* Bu çalışma, 21-23 Eylül 2016 tarihlerinde düzenlenen “4th International Congress of Turkology ‘Turkic Peoples Through the Ages and Lands’” kongresinde sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

** Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi. E-posta: kilicaysetr@gmail.com

*** Arş. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi. E-posta: ozgedemir@hacettepe.edu.tr

agreement in the specified texts of religious terminology in Old Uyghur Turkish besides to present the case.

Keywords: *Old Uyghur Turkish, Turkey Turkish, religious terminology, determiners, determined elements, adjective clause, plurality agreement, plurality suffix*

1. Giriş

Türkçede sayı sıfatlarıyla kurulan yapılarda nicelenen unsurun çokluk eki almadığı söylenir. Örneğin, *dört öğrenci, üç kitap, iki saat* gibi. Bununla beraber nicelenen unsur çokluk eki aldığı anda ise alışık olunan sıfat tamlaması özelliğinden sıyrılmış kimi durumda kişi ya da nesnelere işaret eden özel bir ad niteliğine bürünür. Dolayısıyla belirli koşullar altında Türkçede nicelenen unsur çokluk eki alabilmektedir: *kırk haramiler, binevler, dört büyükler* vs. Türkçenin tarihî dönemlerinden biri olan Eski Uygur Türkçesindeki dinî terminolojide kullanılan niceleyen ve nicelenen arasındaki çokluk uyumunu belirleyen çokluk ekleri, sıfat tamlaması olma işlevinin yanında çeşitli işlevlerle de kullanılmıştır. Bunlar, özel ad, saygı, seslenme, beraberlik ve abartma şeklindedir. Çalışmamızda Uygur Türkçesindeki dinî terminolojiye ait metinler taranmış ve söz konusu uyum gruplandırılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Altayistik kuramına göre Altay dil ailesine mensup dillerde sayı ifade eden sözcüklerden sonra çokluk eki kullanılmadığı savunulmaktadır. Hint-Avrupa dillerinde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Örneğin;

TT: *üç kitap*

İng.: *three books*

Alm.: *drei Bücher*

Fra.: *trois livres*

Hint-Avrupa dillerinin yanında Eski Uygurcanın en büyük ölçüde ilişkide olduğu dillerden olan Çince'den de bahsetmek gerekir. Hint-Avrupa dillerinin aksine Çince'de adların teklik ve çokluk biçimleri ayrıdır ve çokluk 3 şekilde ifade edilir:

1. Ön niteleyici sayısal ölçü sözcükleri ve diğer sözcükler çokluğu işaret eder: *十七个孩子 (shíqī gè háizi)* “on yedi çocuk”, *这些书 (zhèxiē shū)* “bu kitaplar”, *很多水果 (hěnduō shuǐ guǒ)* “birçok meyve” gibi. Bu kullanımlarda niceleyen herhangi bir çokluk eki almamıştır. Çokluk “个, 些, 多” ön niteleyicileri tarafından sağlanmıştır.
2. Cümledeki diğer unsurlar da çokluğu işaret edebilir: *客人都来了 (kèrén dōu lái le)* “Misafirin hepsi/ misafirler geldi”, *东西全在桌子上 (dōngxī quán zài zhuōzi shàng)* “Eşyaların hepsi/ Her şey masanın üzerinde”. Bu kullanımlarda da niceleyenle birlikte bir çokluk eki kullanılmamış, çokluk “都, 东西” karakterleri ile sağlanmıştır.

3. Bazı isimlere 们 (*men*) çokluğunun eklenmesi ile: 同学们 (*tóngxuémen*) “öğrenciler”. Çeşitli sözcüklerde çokluk yapan bu ek, sayı sıfatı olan niceleyenden sonra hiçbir şekilde isimle birlikte kullanılamaz yani isme eklenemez. 三个同学 (*sān gè tóngxué*) “üç öğrenci” doğru iken 三个同学 们 (*sān gè tóngxuémen*) kullanımı yanlıştır. (Li- Cheng 2008: 17-20). Bu örnek aynı zamanda niceleyenden sonra çokluk ekinin kullanılmadığını ancak *Sayı Sözcüğü+Ölçü Birim Sözcüğü+İsim* kuralının Çincece geçerli olduğunu gösterir. Yani Çincece sayı sıfatı bir sözcüğü nitelerken nitelediği sözcükten önce bir ölçü birim sözcüğü alır.¹ Bu Çincece asıl sayı sıfatlarının işaretlediği sözcüklerin çokluk eki almadığını gösterir. Yani Hint-Avrupa dillerinden farklı bir yapı olmakla birlikte Türkiye Türkçesindeki kuralı doğrular niteliktedir.

Yukarıdaki açıklamalar, Eski Uygur Türkçesindeki niceleyen-nicelenen uyumunun Çince yapıyla bir ilgisinin olup olmadığına dair yapılan tartışmalara cevap niteliğindedir. Bunlara karşın, Eski Uygur Türkçesinde Hint-Avrupa dillerine benzer şekilde bazen sayı sıfatlarından sonra çokluk eki getirme eğilimi söz konusudur:

üç tamır-lar “üç damarlar” (Totenbuch 382)

tört türlüg täñrilärdä (Huast 224).

Bu eğilim araştırmacılar tarafından farklı şekillerde adlandırılmıştır:

Asıl sayı sıfatları ve sıfat tamlamalarında çokluk eki uyumsuzluğu (Bayraktar 2002)

Türk dillerinde düzensizlikler (Bacanlı 2016)

Türkçenin uyumsuz uyumları (Uzun 2002)

Görüldüğü üzere uyumsuzluk veya düzensizlik olarak nitelendirilen bu konu söz konusu çalışmada “uyum” olarak ele alınmıştır. “Orhon Türkçesiyle Eski Uygur Türkçesi karşılaştırıldığında çokluk kategorisinde sayılan eklerin (*-lar*, *-an*, *-t* ve *-gUn*) Orhon Türkçesinde çokluk işlevinden ziyade beraberlik işlevine sahip olduğu söylenmiştir. Ayrıca Orhon Türkçesinde insanları işaretleyen çokluk ekinin kullanımının sadece semantik koşula bağlıyken Eski Uygur Türkçesinde bu koşulun ortadan kalktığı ifade edilmiştir” (Grønbech 2011: 50-54):

Eki şad ulayu iniygünüm oğlanım beglerim bodunum közi kaşı yablak boltaçı tip sakıntum “İki şad başta olmak üzere kardeşlerimin, oğullarımın, beylerimin (ve) halkımın gözleri, kaşları berbat olacak deyip düşündüm” (KT K11)

İnçgü mengilig üç üdlerte ertmiş erip ... (AY III 20b 166,9)

¹ Ayrıntılı bilgi için bk. Li, Cheng 2008: 85.

Eski Uygur Türkçesinde ise söz konusu uyumu belirleyen çokluk eklerinin *beraberlik* işlevinin yanında *saygı*, *seslenme* ve *abartma* gibi işlevleri de tespit edilmiştir. Dolayısıyla niceleyen ve nicelenen unsurlarının her ikisinin birden uyuma sokulması rastlantısal değildir. Örn.: *yertincü küzätçi tört m(a)haraç-lar* (dünyayı gözeten dört Maharaja) BTT XXV 0443

Beş otuz törlüg bolmaklar (yirmi beş türlü yaşam biçimi, Skt. *gati*) BTT XXV 1092

Meniñ tört mahabutlarım (benim dört elementim) BTT XXV 0643

Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere nicelenen unsurlar üzerinde görülen çokluk aslında nicelenen unsurun birden fazla olduğunu göstermez. Sonuncu örnekte *tört mahabutlar*, Budizmde kutsal kabul edilen *hava*, *su*, *ateş*, *toprak* elementlerini karşılamak üzere kullanılan bir terimdir. Yani nicelenen unsura getirilen *-lar* eki çokluk işlevinde olmayıp aslında kutsallığı ön plana çıkarmak amacıyla tek bir kavram olan *dört elementi* işaretlemektedir. Bu kullanımların dışında KP 45,2-3'te *ulug küçlüg kutlug bodis(a)vtlar ermäsär bu yerkä näñ tägmägäy* “güçlü ve kutsal ruhla donanmış bodisattvalardan (biri) olmasaydı, buraya kadar gelemezdi” için Gabain (2007: 62) ve Erdal (2004: 159) araştırmalarında *bodis(a)vtlar*'ın *-lar* eki haldığı halde “saygı gören ve hürmet edilen bir ismi” vurguladığından aslında teklik ifade ettiğini belirtirler. Bunu destekleyici kanıt olarak da fragmanı takip eden satırları gösterirler (Bk. Hamilton 2011: 33).

Çalışmamızın bundan sonraki kısmında, sayı sıfatlarıyla oluşturulan sıfat tamlamalarında niceleyen ve nicelenen arasındaki çokluk uyumu analiz edilecektir. Eski Uygurcada çokluk uyumu başta *-lar* olmak üzere *-an*, *-t* ve az da olsa *-gün* ekleriyle sağlanır.

***-lar*:**

Türkçenin tüm tarihî dönemlerinde yaygın olarak görülen *-lar* eki, Eski Uygur Türkçesi döneminde konumuz itibarıyla niceleyen ve nicelenen ile kurulmuş yapılarda saygı, abartma, kuvvetlendirme, unvan bildirme gibi işlevlerle nicelenen unsura eklenerek kullanılmıştır. Bu ek, diğer çokluk eklerine göre bu dönemde daha yaygındır.

Bu ekin kökeni hakkında çeşitli görüşler mevcuttur: Munkácsi ve Budenz *ol* zamiri + Alt. çokluk eki *-r*, Bang *ula-* “bir araya getirmek” + geniş zaman eki *-r*, Räsänen *il-* “takmak, bağlamak” + geniş zaman eki *-r*, Aalto eski Çince *lǎt*, Sinor ve Pritsak Alt. çokluk eki *-l* + çokluk eki *-r*, Kowalski topluluk eki *-luk* ve *-lar* ekiyle bağlantılı olan isimden fiil yapan *-la* eki (Räsänen 1957: 52-53) şeklindedir.

(1) *tört ulug bodis(a)t(a)vlarnıñ tängrämdä turgurup* BT XXVIII B 46

(2) *könülümizni bo tört türlüg t(ä)ñrilärdä agıtd(ı)muz* Huast 223, 224

(3) *beş türlüg yäklärlügün süñüşdi* Huast 5

- (4) iki *iyilürinä tep teđi* ABH 607/89
(5) iki *üçilürinje inçä tep ötündi* ABH 609/102
(6) üç törlüg *ultaglar üzä* BT 03 63
(7) dört törlüg *tuğırsız bilgä biliglär*² BT 25 0718-0719

-An:

Gabain, ekin “sadakat” ve “kuvvetlendirme” bildirdiğini (2007: 44) ve bir küçültme değil, çokluk eki olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtir (2007: 62). T. Tekin ise Moğolca çokluk eki olan *-n* ile olan bağlantısını vurgular (2000: 103). Grønbech Eski Uygur Türkçesindeki *-An* ekinin diğer çokluk eki olan *-lAr*’ı takip etmeye çalışıp bu dönemdeki beraberlik işlevinin yanında, teklik ve çokluk da ifade etmeye başladığını ve hatta *-lAr* ile genişletilerek zamanla çokluk işlevini kaybettiğini söyler (2011: 50-59). Ş. Tekin ise bu ekin belirli bir kudrete sahip kimseler için kullanıldığını söyler (1976: 87).

- (8) *sävigliđ körklüg mänizlig üç ođlanı ärti* ABH 608/74
(9) *beş ağun tınlığ oğlanı* SUV 104 2-13
(10) *[bir o]tuzunç eliglär hanlar ođlanı* BT XXV 1712
(11) *biziğ beş yüz ärün kança bardı* KP L III 6

-t:

Gabain, ekin kökeninin Moğolca olduğunu ve işlevini hemen hemen kaybettiğini söyler (2007: 62). T. Tekin de Moğolca kökenli çokluk ekleri *-d*, *-Ud* ile bağdaştırır (2000: 103). Ş. Tekin, bu ekin yüksek rütbeli kişileri ifade eden unvanlara geldiğini belirtir (1976 :87). Erdal ise ekin kökeninin Moğolca ya da Soğdca olduğuna dair tartışmalar olduğunu ve ekin çokluk işlevinin yanı sıra nezaket bildirdiğini de ifade eder (1991: 78-79).³ Bacanlı, *-t* ekini kısıtlı çoğul eki olarak nitelendirir ve sadece *-n* sesi ile biten unvanlara⁴ eklendiğini belirtir (2016: 40). Bu görüşlere ek olarak Clauson ise ekin, Moğolca çokluk eki *-d* ile bağlantılı olup yüksek unvanlar ile kullanıldığına dikkat çekmiş ve örnekler (*tigin*, *tarhan*) verir (1972: 479a,b).⁵

- (12) *ärtürdüktä ötrü ol üç tegitlär* ABH 608/83

² *Skt. pratisamvid* “analytical science (4 with Buddhas)” MW 672a; “special knowledge, of which there are four (the same in Pali), dharma, artha (or in reverse order), nirukti, pratibhāna” BHSD 370b, SH 439a.

³ Ayrıca bk.: Clauson, Eski Uygur Türkçesi dönemi metinlerinde görülen *kıytlar* “ızdıraplar” biçiminin hatalı olduğu, aslında **kıyınlar* biçiminde olması gerektiğini belirtir (Clauson, 1972: 675a).

⁴ Bacanlı *-t* kısıtlı ekinin *-n* sesi ile biten sözcüğe eklenmesi koşulunun *bäg* “bey” sözcüğünün çoğulu olan *bägitler* biçiminde ortadan kalktığını ancak ekin burada *-itlär* şeklinde gösterilmesi gerektiğini de belirtir (2016: 50).

⁵ Bu ek hakkında diğer bilgiler için bk.: EDAL 221-222.

(13) *ol iki tegitlär* Suv 620 9-11

(14) luu hanları, sağarı **b(ä)giltlär** hanı, ärklig han alku munta yığılmış ärürlär MaitrH XVI 11 a25

(15) bo insadi sudur-nı atak-tı **kuluğı** män çisim-tu ...⁶ BT III 757-758

-GUn:

Gabain, ekin çokluk bildirdiğinden emin olmamakla beraber soyut isim oluşturduğu fikrindedir: *keliñünüm* “gelinlerim”, *iniyiğünüm* “küçük kardeşlerim”, *alkugun* “bütünüyle, hepsi”, *kamağun* “bütünüyle, hepsi” (Gabain 2007: 44). T. Tekin, ekin topluluk adı yapan çokluk eki olduğunu düşünmektedir (2000: 102-103). Ş. Tekin ise yaşça küçük akraba adlarına gelen bir çokluk eki olduğunu ifade etmektedir (1976: 87).

İkili Kullanımlar:

İncelenen eserler derleminde söz konusu yapılarda *niceleyen* ve *nicelenenin* uyuma girme eğilimlerinin yanı sıra ikili kullanımlara da rastlanmıştır:

(16) a. *Beş yüz koltguçı tegin anta egidti* KP LXXII 2

(16) b. *Beş yüz koltguçlarag aşın suvın tonı ätüki kopı tükäti kältı* KP LXXVI 6

(17) a. *biziñ beş yüz ärün kança bardı* KP L III 6

(17) b. *beş yüz satıgçı ärünlär* (<er+en+ler) ätärilip içgärü ötüğ berdi KP XXII 8

Güçlü Uyum

Türkçede uyum, hem kişi hem de sayı kategorisine dayanır fakat bunlardan birinin uyum ilişkisinin dışında kalabildiği görünümde de bulunmaktadır. Her iki kategorinin de uyuma katıldığı durumlarda güçlü uyumdan söz edilebilir (Uzun 2002: 27). Aşağıda Eski Uygurca eserlerden taranmış örneklerde niceleyen ve nicelenen arasında hem nicelik hem de ikili çokluk kullanılması anlamında güçlü bir uyum vardır:

(18) *beş yüz satıgçı ärünlär* (<er+en+ler) ätärilip içgärü ötüğ berdi KP XXII 8

(19) *bes aşın tnl(t)g oğlanların idi tıltagsızın amrayur siz* BT III 873-874

(20) *Ol iki tegitlär* (<tegin~tegi-t+ler) monçulayu sözläşü açıgları kälip yerijütiler yıgladılar ABH 619/329

(21) *Beş yüz ming tümän t(ä)ñri kırkıların⁷ t(ä)ñri ogulanların alkamış törütmiş* (<kız+kun+lar) BT V 172-173

⁶ Bir niceleyen rağmen *bäg* ve *kul* sözcüklerinin iki veya tek çokluk ekiyle kullanımı için bu örnekler verilmiştir.

⁷ Hamilton, *kırkın* sözcüğünün, “kız”ın topluluk ya da çokluk bildiren biçimi olduğunu, bir insan topluluğunu belirtmek için “enklitik” olarak kullanıldığını ve *kız + kün* “grup, arkadaş topluluğu” şeklinde oluştuğunu ileri sürmüştür (2011: 95).

ESKİ UYGUR TÜRKÇESİNDE NICELEYEN VE NİCELENEN İLE KURULMUŞ YAPILARDA
ÇOKLUK UYUMU

Ayrıca Orhon Türkçesinde *er* ve *ogul* sözcüklerinin çokluk biçimleri yalnızca *eren* ve *oglan* şeklinde yapıyorken ilk kez Eski Uygur Türkçesi döneminde *eren* ve *oglan* sözcüklerine ikincil bir çokluk eki olarak *-LAR* getirildiği görülmüştür. Grønbech, bu dönemde, *-LAR* ekinin çokluk eki olarak genişlemesi ve genelleşmesiyle, diğer biçimlerin çokluk bildirme gücünün giderek kaybolduğunu ve bazen *-An* ile yapılan çoklukların *-LAR* ile genişletilmesinin bir norm haline geldiğini ileri sürmüştür (2011: 57).

Yine Eski Uygur Türkçesinde incelenen eserler derleminde *alku* “bütün”, *erüş* “çok”, *üküş* “çok”, *kamağ* “bütün”, *sansız* “sayısız, çok” gibi niceleyicilerin nitelediği adların çokluk eki aldığı örnekler de görülmüştür. Biz, bu örneklerdeki *çoğullama* durumunun *kuvvetlendirme* gibi bir amaç taşıdığı dolayısıyla söz konusu yapıların da güçlü uyum başlığı altında değerlendirilebileceği görüşündeyiz:

(22) *alku burhanlar üzä ögitmiş* ABH 615/234

(23) *erüş üküş t(ü)yriler barça altunluğ köwrügler tokıyurlar* MaitrH 5b 14-15

(24) *anıñ arasınta sansız üküş yegleri körti* DÇ 670 T III 84-42 12/4

(25) *üküş bilgä kişilür inçä tedilär* KP LXXIV/5

(26) *Bu yertinçüdä kamağ tınlıglar üçün burxan kutın tüläyü ...* KP XLVII/6-7

(27) *Alku kamağ tınl(ı)glar oğlanların kılmiş ne türlüğ ädgüli ayıgh kılınçların ançulayu ...* AY III. 133/8-9

SONUÇ

Bu çalışmanın konusu *bir* sayısı dışındaki sayılarla kurulan sıfat tamlamalarında niceleyici ve nicelenen arasındaki çokluk uyumudur. Çalışmanın veritabanını Eski Uygur Türkçesi döneminden seçilmiş AY, BTT serisi, MaitrH, KP, ABH, Huast vs. eserler oluşturmaktadır. İncelenen derleme göre Eski Uygur Türkçesinde *beş azun*⁸ örneğinde olduğu gibi sayı kategorisinden sonra teklik bildiren sözcükler de görülmekle beraber nicelenene çokluk eki getirme eğilimi vardır: *üç yavlak yollar*⁹, *altı kaçıglar*¹⁰ vs.

Hatta ilk kez Eski Uygur Türkçesi döneminde görülen ikili çokluk kullanımı neticesinde niceleyici ve nicelenen arasında “güçlü uyum” ortaya çıkmaktadır: *beş yüz satıgçı äränlär, bes azun tınl(ı)g oğlanların, ol iki tägitlär* vs.

⁸ Skt. *pañcāgatika* “consisting of 5 forms of existence” MW 614b; Çin. 五趣 wù qū “the five gati, i.e. destinations, destinies: the hells, hungry ghosts, animals, human beings, devas” SH 127b.

⁹ Skt. *aparagati*, Çin. 阿波那伽低 *ābō nàjiā dī* “the three evil paths, i.e. animal, hungry ghost, hell” SH 289a.

¹⁰ Skt. *ṣaḍāyatana* “the seats of the six organs” MW 1109a; “the six entrances, or locations, both the organ and the sensation –eye, ear, nose, tongue, body and mind” SH 132b.

Ayrıca çokluk uyumu, Eski Uygur Türkçesinde nitel olarak çokluk bildiren *alku*, *kamag*, *erüŧ*, *üküŧ*, *sansız* gibi sözcüklerin nitelediği adlara çokluk eki getirilerek de sağlanmıştır: *alku burhanlar*, *erüŧ üküŧ t(ä)ŧriler*, *sansız üküŧ yegler* vs.

Son olarak Eski Uygur Türkçesinde incelenen derleme göre söz konusu çokluk uyumunun genellikle Budist terminolojiye ait sözcüklerde bulunduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla Eski Uygur Türkçesindeki bu çoğullama kuruluşlarının rastlantısal olarak ortaya çıkmadığı, saygı, unvan bildirme, kuvvetlendirme gibi belli amaçlar doğrultusunda çoğunlukla dinî terminolojide (bk. dipnot 1, 6, 7, 8) kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

Kısaltmalar

Alm	Almanca
Alt	Altay Türkçesi
Çin	Çince
Fra	Fransızca
Skt	Sanskrit
TT	Türkiye Türkçesi
Uyg	Uygurca

Taranan Eserler

- [ABH] GULCALI, Zemire (2013). *Eski Uygurca Altun Yaruk Sudur'dan "Aç Bars" Hikâyesi*. Ankara: TDK Yayınları.
- [AY III] ÖLMEZ, Mehmet (1991). *Altun Yaruk III. Kitap (5. Bölüm)*. Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 1.
- [BHSD] EDGERTON, Franklin (1953). *Buddhist Hybrid Sanskrit, Grammar and Dictionary*, Vol. 2: Dictionary. New Haven: Yale University Press.
- [BT III] TEZCAN, Semih (1974). *Das Uigurische Insadi-Sutra (Berliner Turfan-Texte III)*. Berlin: AkademieVerlag.
- [BT V] ZIEME, Peter (1975). *Manichäisch-Türkische Texte (Berliner Turfan-Texte V)*. Berlin: Akademie Verlag.
- [BT XXV] WILKENS, Jens (2007). *Das Buch von der Sündeltüfung, Edition des alttürkischbuddhistischen Kšanti Kulguluk Nom Bitig (Berliner Turfan-Texte XXV)*. Turnhout.
- [BT XXVIII] YAKUP, Abdurishid (2010). *Prajñāpāramitā Literature in Old Uyghur (Berliner Turfantexte XXVIII)*. Turnhout: Brepols.
- [DÇ] DEMİRCİ, Ü. Özgür (2014). *Eski Uygurca Dört Çatik*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- [EDAL] STAROSTİN, S. & DYBO, A. & MUDRAK, O. (2003). (with assistance of İlya Gruntov and Vladimir Glumov). *An Etymological Dictionary of the Altaic Languages* (Handbook of Oriental Studies: Uralic & Central Asian Studies, Vol. 8/ 1-3). Leiden-Boston: Brill.
- [Huast] ÖZBAY, Betül (2014). *Manihaist Uygurların Tövbe Duası Huastuanıft*. Ankara: TDK Yayınları.
- [KP] HAMILTON, J. Russell (2011). *İyi ve Kötü Prens Öyküsü*, (Çev. Vedat Köken). Ankara: TDK Yayınları.

- [**KT K 11**] Köl Tigin Yazıtı Kuzey Yüzü 11. Satır
- [**MaitrH**] SHIMIN, Geng & KLIMKEIT, Hans-Joachim (1988). *Das Zusammentreffen mit Maitreya. Die ersten fünf Kapitel der HamiVersion der Maitrisimit. In Zusammenarbeit mit Helmut Eimer und Jens Peter Laut.* Wiesbaden: Asiatische Forschungen.
- [**MW**] WILLIAMS, Sir Monier (1899). *A Sanskrit-English Dictionary, Etymologically and Philologically Arranged with Special Reference to Cognate Indo-European Languages.* Oxford: Clarendon Press.
- [**SH**] SOOTHILL, William Edward & HODOUS, Lewis (1937). *A Dictionary of Chinese Buddhist Terms.* London: Motilal Banarsidass Publication.
- [**SUV**] RADLOFF, W. (1930). *Suvarnaprabhasa (Das Goldglanz-Sutra), Aus dem Türkischen ins Deutsche übersetzt, nach dem Tode des Übersetzers mit Einleitung von S. E. Malov herausgegeben.* BB XXVII. Leningrad.
- [**Totenbuch**] ZIEME, Peter & KARA, G. (1978), *Ein Uigurisches Totenbuch, Nāropa Lehre in Uigurischer Übersetzung.* Budapest: Akadémiai Kiadó.

Kaynaklar

- BACANLI, Eyüp (2016). *Türk Dillerinde Düzensizlikler.* İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- BAYRAKTAR, Nesrin (2002). “Asıl sayı sıfatları ve sıfat tamlamalarında çokluk eki uyumsuzluğu”. *Lars Johanson Armağanı.* Ankara: Grafiker Yayıncılık: 63-71.
- CLAUSON, Gerard (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-thirteenth Century Turkish.* Oxford: Clarendon Press.
- DEMİRCİ, Ü. Özgür (2014). *Eski Uygurca Dört Çatik.* İstanbul: Kesit Yayınları.
- EDGERTON, Franklin (1953). *Buddhist Hybrid Sanskrit, Grammar and Dictionary,* Vol. 2: Dictionary. New Haven: Yale University Press.
- ERDAL, Marcel (2004). *A Grammar Of Old Turkic.* Leiden-Boston: Brill.
- GABAIN, A. Von (2007). *Eski Türkçenin Grameri,* (Çev. Mehmet Akalın). Ankara: TDK Yayınları.
- GRØNBECH, K., (2011). *Türkçenin Yapısı,* (çev. Mehmet AKALIN). Ankara: TDK Yayınları.
- GULCALI, Zemiye (2013). *Eski Uygurca Altun Yaruk Sudur’dan “Aç Bars” Hikâyesi.* Ankara: TDK Yayınları.
- HAMILTON, J. Russell (2011). *İyi ve Kötü Prens Öyküsü,* (Çev. Vedat Köken). Ankara: TDK Yayınları.
- LI, Dejin & CHENG, Meizhen (2008). *Practical Chinese Grammar for Foreigners.* Beijing: Beijing Language and Culture University Press.
- ÖLMEZ, Mehmet (1991). *Altun Yaruk III. Kitap (5. Bölüm).* Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 1.
- ÖZBAY, Betül (2014). *Manihaist Uygurların Tövbe Duası Huastuanıft.* Ankara: TDK Yayınları.
- RADLOFF, W. (1930). *Suvarnaprabhasa (Das Goldglanz-Sutra), Aus dem Türkischen ins Deutsche übersetzt, nach dem Tode des Übersetzers mit Einleitung von S. E. Malov herausgegeben.* BB XXVII. Leningrad.
- RÄSÄNEN, Martti (1957). *Materialien zur Morphologie der Turkischen Sprachen.* Studia Orientalia Edidit Societas Orientalis Fennica XXI, Helsinki.
- SHIMIN, Geng & KLIMKEIT, Hans-Joachim (1988). *Das Zusammentreffen mit Maitreya. Die ersten fünf Kapitel der HamiVersion der Maitrisimit. In Zusammenarbeit mit Helmut Eimer und Jens Peter Laut.* Wiesbaden: Asiatische Forschungen.

- SOOTHILL, William Edward & HODOUS, Lewis (1937). *A Dictionary of Chinese Buddhist Terms*. London: Motilal Banarsidass Publication.
- STAROSTİN, S. & DYBO, A. & MUDRAK, O. (2003). (with assistance of İlya Gruntov and Vladimir Glumov). *An Etymological Dictionary of the Altaic Languages* (Handbook of Oriental Studies: Uralic & Central Asian Studies, Vol. 8/ 1-3). Leiden-Boston: Brill.
- TEKİN, Şinasi (1976). “Eski Türkçe”, *Türk Dünyası El Kitabı*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 142-192.
- TEKİN, Talat (2000). *Orhon Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9.
- TEKİN, Talat (2003). *Orhon Yazıtları*. Ankara: TDK Yayınları.
- TEZCAN, Semih (1974). *Das Uigurische Insadi-Sutra (Berliner Turfan-Texte III)*. Berlin: AkademieVerlag.
- UZUN, N. Engin (2002). “Türkçenin Uyumsuz Uyumları”, *Dil Dergisi*, Sayı: 115: 20-36
- WILKENS, Jens (2007). *Das Buch von der Sündeltilgung, Edition des alttürkischbuddhistischen Kšanti Kulguluk Nom Bitig (Berliner TurfanTexte XXV)*. Turnhout.
- WILLIAMS, Sir Monier (1899). *A Sanskrit-English Dictionary, Etymologically and Philologically Arranged with Special Reference to Cognate Indo-European Languages*. Oxford: Clarendon Press.
- YAKUP, Abdurishid (2010). *Prajñāpāramitā Literature in Old Uyghur (Berliner Turfantexte XXVIII)*. Turnhout: Brepols.
- ZIEME, Peter & KARA, G. (1978), *Ein Uigurisches Totenbuch, Nāropa Lehre in Uigurischer Übersetzung*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- ZIEME, Peter (1975). *Manichäisch-Türkische Texte (Berliner Turfan-Texte V)*. Berlin: Akademie Verlag.